

KOŁATAĆ (141) *vb impf*

kołatać (140), **kałatać** (1); kołatać : kałatać *RejAp* (12 : 1).

o oraz wszystkie a jasne.

W praes, imp i part kołac- (78), kołac- (4), koła(cz)- (10); -cz- *RejKup, KołakSzczęśl*; -c- : -cz- *RejPos* (9 : 1), *WujNT* (5 : 1).

inf kołatać (20). ◇ *praes 1 sg* kołacę (17) [w tym: -e (3)]. ◇ *2 sg* kołacesz (3). ◇ *3 sg* kołace (31). ◇ *1 pl* kołac(e)my (1) *GrabowSet*, kołac(e)m (1) *SkarŻyw*. ◇ *3 pl* kołacą (13). ◇ *praet 2 sg m* -ś kołatał (1). ◇ *3 sg m* kołatał (13). *f* kołatała (1). ◇ *3 pl m pers* kołatali (2). ◇ *fut 3 sg m* będzie kołatał (1). ◇ *3 pl m pers* będą kołatać (1). ◇ *imp 2 sg* kołac (6). ◇ *1 pl* kołacmy (1). ◇ *2 pl* kołacie (11). ◇ *con 2 sg m* byś kołatał (2) *RejPos, RejZwierc*, by kołatał (1) *BierEz*. ◇ *3 sg m* by kołatał (2). *f* by kołatała (1). ◇ *1 pl m pers* byśmy kołatali (1) *SkarKaz*, bychmy kołatali (1) *RejPos*. ◇ *3 pl m pers* by kołatali (1). ◇ *impers praet* kołatano (2). ◇ *part praes act* kołacąc (7).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Stukać, wydawać głuchy odgłos przez uderzanie w coś; strepitare Calep, Cn; displodere, pulsare, pulsitare Mącz; depuire, plangere, pultare Calep* (132) : Ten kamień podobny iest Kałztanie[!]/ á kiedy nim zachwieie/ tedy w nim kamień drugi w pońrzodku kołacze *FalZioł* IV 48b; *RejWiz* 15; *Pulsito*, [...] Bez przełtanku kołacę. *Mącz* 287a, 226c, 306a; *SienLek* 54v; *Calep* 309b, 555a, 770b, 811a, 1010a; *KlonWor* **.

kołatać na kogo [= aby zbudzić] (1): *RejPos* 221v *cf Szereg*.

kołatać w co (8): iż ptałzę gdi sie iuż dołtawa w iaiu tedy pokarmu łzukaiąc w łkorupę kołacze nołem *GlabGad* H7v; *PaxLiz* C4. *Cf Zwrot*.

kołatać czym (2): *GlabGad* H7v; *Kowal młotki kołace/ á Słofarz piłuię. RejWiz* A8v.

kołatać po czym (1): álbo grad gdi kołace po dáchu/ tedy przedlię nic owemu nie łzkodzi czo pod dáchem łiedzi. *RejZwierc* 92.

W połączeniach szeregowych (2): *RejWiz* 30v; A nád owym czáfem záfnełym będą bębnác/ trąbić/ wołác/ kołatác *RejPos* 221v.

W porównaniu (1): Ci w trąbi/ drudzy w bębny iák grom kołatáli. *StryjWjaz* B3.

Zwrot: »w bęben kołatać; bęben kołace« (6; 1): Z łkory Bęben vdziałano/ Y záfwdy weń kołatano. *BierEz* R2v; *RejZwierc* 126; A nie záfwdźże sie ná wielkie trudnołci/ ná wielkie zgráie/ ná wielkie kołzty/ boć máło potym iż bęben przed tobą kołace á łurmá wrzełzczy *RejZwierc* 31v, 17v, 103v; *StryjWjaz* B3; *GórnRozm* A3v.

Szereg: »nie kołatać ani wołac« (1): Bo tu iákoł łyłzał/ iż máłuczkiemi łłowki/ nic nań nie kołacąc/ áni wołaiąc/ rołkazał mu włtác. *RejPos* 221v.

W przen [w co czym] (1) : I włerce mé kołacą/ twárdemi młotámi. *GosłCast* 48.

Przen (4) :

Zwrot: pogard. »pacierzmi kołatać« = *odmawiac różaniec* [szyk zmienny] (4): popráfwiuąc ná łobie łzáty łwoiey/ łmiemy kołatác onemi pacierzmi *RejPos* 134, 134 [2 r.], 214.

a. *Stukać do drzwi lub okna z prołbą o otworzenie; percutere fores Mącz, Cn; pulsare fores Calag, Cn; fores ferire Mącz; ferire claustra, pellere fores, pulsare domum a. ianuam a. limina a. postes, pultare*

fores a. ostium Calag; increpare a. insultare fores, pulsare ostium, pultare Cn (98) : OpecŻyw 53v; RejKup e4 [2 r.], e4v; Leop Act 12/16; BibRadz Act 12/16; GórnDworz P2; A przyzędźy ku bronie kołátáli áby im otworzono. HistRzym 114v, 42, 46, 79; RejZwierc 236v, 237; Calag 23b; áczem oczu twoich godzien nie ieft/ wżákże kołátác nie przeftánę/ afz mię puścifz. Bych y v tych drzwi fkonác miał nie odeyde SkarŻyw 51; WujNT Act 12/16.

kołatać do czego (4): RejFig Dd5; także Czárthoryifki z drugimi w nocy do łóznice iego we drzwi kołátál. BielKron 388v; HistRzym 47v. Cf »kołatać do domu«.

kołatać do kogo (1): Potym Pan Boianowski do Kr I M kołátál ActReg 142.

kołatać na kogo (4): Bo kolaczę na każdego Kiedy mi ieft trzeba tego. RejKup e4v; LubPs Sv marg; Leop Luc 11/8; Bogacz nie gdy chce może ieść y dofpác/ Bo czáfem w nocy mułżá nań kołátác. RejZwierc 226v.

kołatać w co (8): wnetki iáł záfie kołátác w okienko ná onego puftelniká HistRzym 45v. Cf »kołatać we drzwi«.

Zwroty: »kołatać do domu« (1): Pan niewiádomie przyzędł/ kołáce do domu RejFig Bb6v.

»kołatać we drzwi, we wrota, u drzwi, u wrot« = pulsare ostium PolAnt, Vulg; ferire a. pereutere fores Mącz [szyk zmienny] (6 : 1 : 1 : 1): A gdyby wftál gofpodárz i drzwi zamknął/ i poczęlibyście na dworze ftać i wedrzwi kołatać MurzNT Luc 13/25; Kuchmiítrz v drzwi kołáce á Márfzálek láie RejWiz 12; BielKron 388v; Mącz 121c, 339b; HistRzym 43v, 57v; CiekPotr 67; WujNT Act 12/13.

Przen (63) :

a) Prosić o coś, domagać się czegoś [w tym: bibl. (18)] (33) : *SeklKat S; RejKup o7v, 08; MurzNT Matth 7/7 [2 r.]; Leop *B4v, Luc 11/9; BibRadz Luc 11/9; RejPos 342; BiałKat 221; WujJud 229v; BudNT Matth 7/7, Luc 11/7[8], 9; Kołácźcie á będzie wam otworzono. KołakSzczęśł B2v; WujNT Matth 7/7, 8, Luc 11/8, 9; Ták kołátál Dawid: Oświeć Pánie twarz twoię fłudze twemu SkarKaz 82b, 82b.*

kołatać do czego (2): Tác ieft iáko móft do Bogá nádzieią rofpaczáiących/ práwe wrotá do ktorých grzełzni kołácem [!]/ á otwarzáią nam. SkarŻyw 173. Cf »kołatać do forty«.

kołatać do kogo (2): SeklKat Ov; Iz ktokolwiek będzie kołáthál do niego/ káždemu będzie otworzono. RejPos 75v.

kołatać na kogo (2): Leop Luc 11/7; PRzecź ták ná Bogá częfto kołácemy GrabowSet T3.

kołatać o co (1): Ten o ráde kołáce GórnDworz Q7v.

W połączeniach szeregowych (2): A czegoźby nam iuź było więcey potrzebá/ bychmy teź naywięcey kołátáli/ mrucźeli/ wołáli/ iuź więcey wykołátác/ áni wymrucźeć/ nigdybychmy łobie nie mogli RejPos 134; WujNT Matth 7 arg.

Zwrot: »kołatać we drzwi, na drzwi, do forty« = pulsare ostium PolAnt, Vulg (2 : 1 : 1): BibRadz Luc 13/25; RejPos 342; Kołácmyfz ná drzwi iego/ poki nam chce odewrzeć ArtKanc M14; WujNT Luc 13/25.

b) Poruszać sumienie, przemawiać do kogoś, nauczać; pulsare Vulg (30) : *Pan nam powiedác raczy: Oto ia ftoię v drzwi káždego á kołáce. RejAp 45v, 44, 45v [2 r.]; HistRzym 60; WujNT Apoc 3/20; SkarKaz 347b.*

kołatać do czego (7): Włpomni iáko płákał kołácąc do nedznego miáftá onego Ieruzalem *RejAp* 46; *RejZwierc* 182. *Cf Zwroty*.

kołatać do kogo (2): *RejAp* 11v; Pánie/ iáko nas dziś małz wiele tych Fáryzeufszow/ do których kołáce święte przyńcie twoie *RejPos* 225.

kołatać na kogo (2): kołácą ná nas frodze Prorocy święci twoi *RejAp* 45v, 12.

kołatać czym (3): *RejAp* 45v; A nie baczyłz nic iż Pan twoy náwiedza cie/ vpomina cie/ á kołácze práwie we drzwi twoie świętemi słowy śwemi. *RejPos* 196, 288v.

Zwroty: »kołatać we drzwi, u drzwi, do fortek« [*szyk zmienny*] (4 : 3 : 1): O nie sámże tylko kálácesz náłz miły Pánie do tych fortek náłzych *RejAp* 45v, 45v *marg*, Ee3v; Pátrżayże moy miły brácie/ ielłize ty znáki á ty podobieńtwa práwie iuż nie kołácą we drzwi náłze *RejPos* 259v, 196, 298v, 345; *WujNT Apoc* 3 *arg*.

»kołatać do uszu, w uszy« [*szyk zmienny*] (4 : 2): pobudzał ony Proroki fwoie/ áby nań wołáli/ áby nań piłáli/ áby kołátáli iáko młotem do wśzu iego *RejAp* 2v; *RejPos* 288v *marg*, 296v *marg*, 335, 346v; A tho też ktemu/ áby dobrych á sławnych ludzi á wiernych miłóńnikow Rzeczypołpolitey sławá y ná potym potomłtwu náłzemu w wśzy kołátála *RejZwierc* 119v.

b. *Wydawać odgłos kołatką* (1) : ZOłnierz [...] Iáko żyw w wielki piątek/ ná iutrzni nie bywał. Ięli żacy kołátác/ fwiece zágásiwłzy *RejFig* Dd6v.

c. *Tupać nogą w ziemię; supplodere Calep* [czym] (4) : IVż ty kołác iáko chcełz/ botem podkowanym *RejZwierc* 64v; *RejZwierc* 164v; *Calep* [1035]a; *GosłCast* 48.

2. *Bić, mocno uderzać; depuwire, pulsare Calep* (9) : Pulso – Tego [*lege: tego*] byę, tłukę, kołacę. *Calep* 770a.

kołatać kogo (2): Snadzby nigdy nie rad przeštał/ Iżeby nas nie kołátał. *BierEz* A3v; *RejZwierc* 96v.

kołatać w co (3): Drugi go ftoiąc w bok kołáce *RejZwierc* 96v, 102v, 105.

kołatać czym (3): álic mu w rog siekierą fżpetnie kołácą. *RejZwierc* 105, 109v. *Cf Zwrot*.

kołatać po czym (1): A wśzákoż nie owego co sie z nimi po polu z máczugą goni/ álbo biczem po grzbiecie kołáce. *RejZwierc* 109v.

Zwrot: »kijem kołatać« (1): Nie z owym fškápiem brzuchem co weń kijmi kołácą *RejZwierc* 102v.

W przen [co] (2) : którą áczkolwyek częłtokroć nawáłnoŃci czartowłkye przez kácyrze y mocárze tego fwyátá kołácą/ [...] yednák do tychmyáłt nye zátonełá *KromRozm III* L3.

kołatać czym (1): mocny to bowiem młot słowo Boże/ którym pan Bog tę zmyśloną opokę Antychryftá Rzymłkiego tłucze/ y kołáce *NiemObr* 162.

Przen (1) :

a) *Walczyć z kimś* [*kogo po czym*] (1) : Vkazalći ná mále ludu woylká twego/ Ześ go mężnie kołátał po zawoiu iego. *PaprPan* B.

b) [*Zapalczywie obwiniać, zarzucać coś* [*na kogo, ze zdaniem dopełnieniowym*]: Słuchamy iáko niektorzy czáłow pewnych winuią Iudałzá/ y kołácą ná niego iże go przedał. *GilPos* 218v (*Linde*).]

Synonimy: **1.** *burzyć, tłuc*; **2.** *bić, siec, tłuc*.

Formacje współrdzenne: *kołatać się, dokołatać, dokołatać się, pokołatać, przykołatać się, rozkołatać się, skołatać, ukołatać, ukołatać się, wykołatać, wykołatać się, zakołatać; kołacać się*.

Cf **KOŁACĄCY, KOŁATAJĄCY, KOŁATANIE, KOŁATANY**

AŻ